

Lyže, sklo, památky, železnice i ochrana přírody. Letošek je Rokem Harrachů

23.1.2023 - Jan Mikulička | Krajský úřad Libereckého kraje

Rod Harrachů bude rezonovat v průběhu celého roku 2023 nejenom v Libereckém kraji, ale na řadě dalších míst České republiky, protože právě jemu je věnován 13. ročník úspěšného projektu Národního památkového ústavu s názvem Po stopách šlechtických rodů.

„Jako již tradičně i v letošním roce je pro návštěvníky našich památek připraveno několik desítek akcí, včetně speciálních prohlídek, výstav či přednášek. Naším záměrem je prostřednictvím těchto akcí připomenout veřejnosti historický a kulturní odkaz významného šlechtického rodu, který se velkou měrou zasadil o rozvoj kultury nejen na severu Čech,“ uvedla generální ředitelka Národního památkového ústavu Naděžda Goryczková.

„Zejména v dnešní uspěchané a přetechizované době jsou hraběcí nadhled, elegance a důstojnost tím, co nám často schází a co bychom si alespoň na chvíli přáli vrátit zpět. Heslem Harrachů je Ctnost vítězí nad nepřízní. Jeho platnost je nadčasová. Mějme je proto na paměti a snažme se jím řídit. Svět pak možná bude o něco lepším místem pro každého z nás,“ řekl hejtman Martin Půta.

Zahájení oslav Roku Harrachů se uskuteční ve čtvrtek 26. ledna od 13.00 ve Sklárně a minipivovaru Novosad a syn v Harrachově za účasti generální ředitelky Národního památkového ústavu Naděždy Goryczkové, pod záštitou hejtmána Libereckého kraje Martina Půty a jeho náměstkyně Květy Vinklátové.

V letošním roce uplyne přesně 400 let od doby, kdy Arnošt Vojtěch z Harrachu nastoupil na pražský arcibiskupský stolec a Isabela Kateřina z Harrachů uzavřela sňatek s Albrechtem z Valdštejna.

V dějinách není mnoho významných šlechtických rodů, jež jsou významně spjaty s českými zeměmi, než byl rod Harrachů. Na tento rod se v minulosti mělo jako na mnoho dalších zapomenout. V širší paměti zůstaly pouze drobné a často nepodstatné střípky, a i ty se zvolna vytrácely.

„Myslím, že většina lidí dnes vůbec neví, že na vzniku řady památek, ale i technickém pokroku, podpoře významných kulturních stánků naší země a třeba i ochraně přírody a mnoha dalších oborech, je dodnes patrná harrachovská stopa či dokonce průkopnický počín. Letošní rok je významným harrachovským výročím, a tak také trochu příležitostí si význam rodu Harrachů připomenout,“ řekla Květa Vinklátová, náměstkyně pro kulturu, památkovou péči a cestovní ruch Libereckého kraje.

Ojedinelý je vztah Harrachů k Čechům doma i v zahraničí. Hluboké vazby měli k severním Čechám, kde měli své statky v západních Krkonoších a nějaký čas také přímo na severu. Stopa Harrachů v české kultuře zůstává stále zřetelná. Harrachové se zasloužili o věhlas krkonošského skla. Lze obdivovat například sklárnu v Harrachově, která je nejstarší nepřetržitě fungující sklárnou na světě. Její hutě jsou v provozu již více než 300 let. Právě za hraběte Jana Nepomuka prošla nejslavnějším obdobím a za své výrobky získala i řadu světových ocenění. V té době byla též vybudována brusírna, která je cenným historickým dědictvím. Dnes již sklárna nepatří rodině Harrachů, ale rodině Novosadů, kteří v tradici výroby skla pokračují.

„Zachovali jsme ruční výrobu skla foukáním, broušením, malováním, rytím a dál reprezentujeme Českou republiku výrobky na vysoké řemeslné úrovni v desítkách zemí po celém světě,“ prohlásil

František Novosad, současný majitel Sklárný a minipivovaru Novosad a syn.

Šlechtický rod Harrachů se také stal průkopníkem otevírání hor turistům, a to díky lyžím, nazývaným zprvu ski. Ty se v Krkonoších objevily roku 1892 zásluhou Jana hraběte Harracha, který se inspiroval návštěvou Norska. Na jeho příkaz objednala hraběcí lesní správa první dva páry lyží. Byly předány zdejšími řemeslníkům, aby se pokusili zhotovit ski místní provenience. To se podařilo a vznikl základ pro rozmach domácí produkce.

Domácí lyže byly výrazně lacinější než dovezené vzory, místní výrobky při srovnatelné kvalitě stály zhruba polovic. První výrobky obdržel Harrachovi zaměstnanci, kteří pracovali v lesích. Měly ryze praktický účel, avšak téměř současně se začaly prosazovat jako sportovní prostředek. První rozsáhlejší výlety si uspořádali hraběcí lesní úředníci v Horní Branné a jilemničtí měšťané již v roce 1893.

Vznik organizované turistiky v českých zemích sahá až k roku 1861, kdy byl založen německý turistický spolek v Karlových Varech, v roce 1879 první podobný spolek v Krkonoších. V roce 1888 vzniká Český klub turistů v Praze a v následujícím roce vznikají první dva venkovské odbory tohoto klubu – v Berouně a v Jilemnici. Ten jilemnický 16. srpna 1889 uspořádal první turistický výlet do hor, pořádaný za účasti hostů z Prahy. Duchem odboru se stal řídící učitel Jan Buchar, finanční oporou Jan Harrach. Pro turisty byla vybudována vyhlídková restaurace v Jilemnici na Kozinci, rozhledna a restaurace na Žalém. Hrabě Jan Harrach rovněž nechal upravit Labskou boudu a Dvoračky.

Roku 1898 byla díky velkému úsilí Jana hraběte Harracha zahájena výstavba lokálky Martinice v Krkonoších – Rokytnice nad Jizerou. Stavba ubíhala rychle a již 7. prosince 1899 se po kolejích projela první lokomotiva. V době zahájení provozu se na trati nacházelo celkem sedm stanic, staniční budovy s výjimkou sytovské a rokytnické byly typizované a jejich stavbu provedl známý jilemnický stavitel Josef Pošepný (sám akcionář dráhy), pouze jabloneckou budovu postavil rokytnický stavitel Hájek. Podle koncesních podmínek měla místní dráha vlastní vozový park. Dráha byla stavěna výhradně ze soukromých prostředků bez podpory státu.

Hrádek u Nechanic, Zámek Želeč, Pražský palác v Jindřišské ulici, Zámek Rohrau či Zámek v Jilemnici nebo Zámek Horní Branná – to je jen výčet ze sídel a majetků rodu Harrachů. Například zámek v Jilemnici vděčí za svou současnou podobu též hraběti Janu Nepomuku Harrachovi, který na zámku vzhledem ke své lásce k horám velmi rád pobýval, a proto také o své sídlo náležitě pečoval. I přes nákladné úpravy a přístavby mu zachoval střídmy renesanční vzhled. Dnes se v zámku nalézá Krkonošské muzeum, díky čemuž lze nahlédnout i do hraběcích komnat.

Nelze zmínit všechna místa a obory, které se rodu Harrachů podařilo povznést. Do výčtu oborů, které se Harrachům podařilo povznést, patří také jejich významný přínos pro ochranu krkonošské přírody. Hrabě Harrach totiž založil první přírodní rezervaci na území Labského dolu. Rod vybudoval též množství církevních staveb, jakými jsou například kostel sv. Václava a kaple sv. Alžběty v Harrachově, kostely v Suché u Nechanic či kostel sv. Vavřince v Jilemnici.

Mezi nejnáročnější a nejkrásnější stavby svého druhu patří hrobka hrabat Harrachů v centru Horní Branné. Byla vybudována v letech 1840 až 52. Až do roku 1870 zůstala nevyužita. Teprve vážné onemocnění hraběnky Marie Markéty přimělo majitele k rychlé opravě. Otázkou zůstává doposud anonymní autorství projektu. Vzhledem k tomu, že nejnáročnější kamenické prvky, jakými jsou portál, zábradlí či vnitřní galerie dodával slavný pražský architekt Josef O. Kranner, lze s jistotou opatrností uvažovat minimálně o jeho spoluautorství. Na běžnějších pracích se podíleli místní řemeslníci – stavitel Jan Herkner z Jilemnice, tesař Antonín Rosenberg z Hrabačova, Josef Čivrný z Branné a další. Nejznámější zde pochovaná osoba je patrně osvětlený šlechtic Jan Nepomuk hrabě

Harrach.

Čerpáno z kalendáře Harrachové, vydal Liberecký kraj 2023, autor konceptu a textů Jan Luštinec.

<https://www.kraj-lbc.cz/aktuality/lyze-sklo-pamatky-zeleznice-i-ochrana-prirody-letosek-je-rokem-harrachu-n1121625.htm>